

Gedeelde betekenissen

In die dagen was het in deze contreien nogal warm, een hittegolf had Europa in zijn greep. Dat soort extreme omstandigheden heeft de neiging om haar stempel te drukken op de gang van zaken. We houden wat eerder op, trekken wat anders aan, doen het wat rustiger aan. Alsof we op vakantie zijn of in de tropen, de dagelijkse gang van zaken wordt eenvoudigweg in nieuwe routines gegoten. Behalve natuurlijk als een nog dominanter omstandigheid de dagelijkse gang van zaken determineert. In Afghanistan houden we onze helm op en scherfvest aan, ook al is het ruim veertig graden. In Nijmegen wordt de veertig kilometer gewoon afgelegd, vier dagen lang, weer of geen weer.

Lekker wandelen naar je werk is er dan niet meer bij, de Vierdaagse beheerst alles. 'Jij bent vroeg binnen vandaag', roept een wildvreemde me rond 9.15 uur toe. Ik dacht wat later naar mijn werk te gaan, maar hij zag het als een vroege binnenkomst.

'Je ziet er nog fris uit, maar de finish is de andere kant op', word je nageroepen als je het waagt 's middags weer naar huis te gaan. De Vierdaagse zorgt zelfs op de openbare weg voor een gemeenschappelijke context. 'Hé sukkel, 't is afgelast hoor', waarschuwt een behulpzame puber mij de volgende dag. Buiten die ene week nooit, maar nu door iedereen aanspreekbaar! In die ene week ben je onderdeel van een collectief gebeuren dat situatiedefinities oproept of, beter, oplegt. Goffman spreekt hier van frames, die door zekere *cues* (bijvoorbeeld een rugzakje, sportschoenen) relevant worden. Volgend jaar dus een andere outfit voor week 29 genoteerd in de agenda!

In veel interpretatief onderzoek spreekt men ook wel van gedeelde betekenissen. Die uitdrukking roept echter gemakkelijk misverstanden op. Alsof iedereen hetzelfde denkt en voelt. Dat zal misschien toevallig wel eens gebeurd zijn, maar dan toch alleen maar tot op zekere hoogte. Dat we weten *waarover* het gaat wil nog niet zeggen dat we hetzelfde ervaren. Wat men deelt is niet de interpretatie of betekenisverlening als uitgebreid en gelaagd product, maar het betekenis kader als hulpmiddel om te begrijpen wat men ongeveer bedoelt. Voortdurende socialisatie heeft als het goed is ervoor gezorgd dat men interpretatiekaders deelt, dat wil zeggen dat men ze tot op zekere hoogte kan hanteren, benoemen en uitwisselen. De Vierdaagse is een uitdrukking, die zo'n interpretatiekader met bijbehorende verwachtingen en situatiedefinities oproept. Daarnaast zorgen levensloop en alledaagse ervaringen voor een uitgebreid systeem van persoonlijke betekenissen. De kans dat twee mensen in een situatie exact dezelfde betekenissen gebruiken is dan ook heel klein. En toch is een enkel woord genoeg om elkaar het gevoel te geven dat ze het over hetzelfde hebben.

Hiermee is het meest centrale probleem van het interview als onderzoeksmethode gethematiseerd. Het interview is weliswaar de meest toegepaste methode om betekenissen te onderzoeken, maar het gevaar is dat het uitloopt op een uitwisseling van globale situatiedefinities. Dat is juist het voordeel en de beperking van een opinieonderzoek. In zo'n

geval is een interview al gauw niet meer dan een som van misverstanden over globale definities.

Ik denk dat dat niet per se voor interviewonderzoek het geval hoeft te zijn, maar dat het gevaar welzeker bestaat. Immers, op een alledaagse manier is een interview niet meer dan het uitwisselen van woorden wat ons het gevoel geeft dat wij het over hetzelfde hebben. Alleen onder speciale omstandigheden kunnen interviews zicht geven op de betekenisverleningen die de onderzoeker wil achterhalen.

Een eerste conditie is, dat wij moeten vaststellen of we hetzelfde interpretatiekader gebruiken. Woorden zijn niet vanzelfsprekend en moeten dus tweezijdig worden verantwoord. Dat maakt het interview tot een lastige en moeizame vorm van sociale interactie. Dat de interviewer niet voor kennisgeving aanneemt wat elke beschaafde burger direct begrijpt, maakt het interview tot een ongelijke situatie die gemakkelijk geassocieerd kan worden met ondervragingen in onderwijs- en misdaadsituaties. Dat vraagt speciale vaardigheden om er goed uit te komen.

Een tweede conditie is dat de woorden worden gerelateerd aan de concrete realiteit of handelingspraktijk waar de bedoelde betekenissen betrekking op hebben. Meestal is de onderzoeker niet geïnteresseerd in het gebruikte verbale repertoire op zich (hoe praat men erover), maar in wat het een en ander voor de betrokkene betekent. Aangezien in alledaagse interacties meestal niet op dit niveau wordt gesproken, zal de respondent geen kant-en-klare tekst voorradig hebben en het een en ander onder woorden moeten zien te brengen. Ook dat vraagt om vaardigheden om deze interactie goed te laten verlopen, zonder dat de respondent het gevoel krijgt af te gaan of leeggezogen te worden. Kortom, interviewen is moeilijker dan wandelen!

Fred Wester